

Geloof, hoop en liefde. Drie gewichtige woorden die innig met elkaar verstrengeld zijn en een mooie samenvatting zijn van het christelijk geloof. Ik kan deze drie-eenheid als moslim zeker waarderen.

Van deze drie woorden spreekt het woordje geloof mij niet zo aan. Want niet iedereen gelooft. Niet iedereen gelooft op dezelfde manier en geloof heeft zijn onvermijdbare donkere kanten. Voor liefde geldt in principe hetzelfde. Liefde kent zijn grenzen als je de wereld van vandaag zo eens van een afstand aanschouwt. En niet iedereen weet liefde op waarde te schatten; tussen liefde en naastenliefde staat namelijk het ego.

Maar dan het woordje hoop. Een prachtig woord. Hoop verbindt duisternis met licht. Duisternis komt tot een einde dankzij de hoop. Het is een bron van levensenergie voor mensen. Wanneer ik vluchtelingen spreek, vertellen ze mij niet dat het geloof hun gered heeft, maar hoop. In gesprek met Joodse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog blijkt hoop de grond onder hun voeten geweest te zijn. En wanneer een kind wordt geboren, is er niet eens duisternis nodig om hoopvol te zijn: we hopen allemaal het beste voor het nieuwgeboren leven. Dat het kind maar een gezonde toekomst mag beleven of dat het de wereld maar een stukje beter mag maken - een welhaast profetische spiegeling.

In mijn eigen geloofstraditie, de islam, is hoop onlosmakelijk verbonden met God, die we dan Allah noemen. *Insa'allah* zeggen we bij elke verzuchting, tegenslag of wens. Als God het wil. Met andere woorden: houd hoop, blij hopen en vertrouw op Gods goedheid. Reizigers geven we deze wens mee, dat ze maar veilig huiswaarts mogen keren of in goede gezondheid aankomen op de plek van bestemming. Feestdagen, geboortedagen, huwelijken zegenen we in met God aan onze zijde. *Insa'allah*. Het is door de frequentie van gebruik niet meer een theologische duiding, maar meer spreektaal geworden natuurlijk. Toch dragen de woorden *insa'allah* de gehele samenleving. God is onderdeel van de spreektaal. Zelfs de dood wikkelen we in een woord van hoop: wanneer iemand komt te overlijden, wensen we hem of haar een goede voortzetting van het tweede leven na de dood: *insa'allah*.

Wie hoopt, leeft. Wie geen hoop heeft, is levenloos. Niet toevallig is er de uitdrukking 'hoop doet leven'. Eerder stelde ik dat het woord hoop niet echt een mits of een maar kent. Maar hoop kent wel een voorwaarde. En die voorwaarde is dat we bij hoop altijd een ander voor ons zien. Hoop verbindt minimaal twee mensen met elkaar. We zetten door, we strijden door, we overwinnen tegenslag als we weten dat er iemand naast ons staat of als we voelen dat er iemand op ons zit te wachten. Zieke mensen vechten door voor hun dierbaren. Ouders die alles opgeven voor het welzijn van hun kinderen. Een leven vol tegenslag is draaglijk wanneer er een liefdevol verlangen gevoeld wordt van anderen. En als je toch moederziel alleen bent, dan biedt een figuur als Jezus, of Mohammed, of heiligen, een stevig houvast en anker in je leven. In de hoop dat je het goede doet en met hen verenigd zult worden, op een of andere manier.

De mens is het middelpunt van mijn geloof. Het is misschien vreemd om dat uit de mond van een moslim te horen. Maar wanneer ik zeg dat de mens voor mij beginpunt, middelpunt én eindpunt van het geloof is, zeg ik feitelijk wat de Koran mij leert. De Koran leert mij dat God

mij niet eens nodig heeft om te bestaan. Hij heeft mijn aanbidding niet nodig. Mijn rituelen heeft Hij ook niet nodig. Hij is *al-Saamid*, de Zelf-bestaande. De Koran leert mij dat God zich verschuilt in de medemens. Daar zit de Boef met een hoofdletter B verstopt. Al mijn islamitische rituelen zijn erop gericht om de medemens te beschermen en te behoeden voor armoede, hopeloosheid, eenzaamheid, respectloosheid en al het egoïsme waar we mee van doen hebben tegenwoordig. Het enige dat de Koran mij leert over God is dat goede kennis over God mij beter in staat stelt om mijzelf en daarmee mijn medemens beter tot mijn vrienden te rekenen.

Hoe anders is dat tegenwoordig in de samenleving. Vluchtelingen houden we liefst buiten onze landsgrenzen. Het aantal daklozen neemt hand over hand toe. De kloof tussen arm en rijk is groter dan ooit. De moslim is al bijna verklaard tot staatsvijand. Het ligt niet alleen aan de politiek, want politici hebben een mandaat van het volk. Zolang wij hen niet wegstemmen om hun fouten of foute gebruiken, zijn we dus eigenlijk medeverantwoordelijk. We vinden het eigenlijk - als we heel eerlijk zijn - wel best om minder vluchtelingen te hebben in dit land. Om meer te betalen voor meer privileges in de zorg en in de woonmarkt. En ach, beter een kerk in de straat dan een moskee, nietwaar? En liever een witte jongen als stagiair dan iemand die zwart is, nietwaar? En het christendom is toch ook gewoon de betere godsdienst dan alle andere godsdiensten?

Als ik voor mezelf een dergelijke opsomming maak, vervliegt bij mij weleens de hoop. Ik word dan nukkig en scherp. Terwijl ik het persoonlijk echt niet slecht heb. De hoop vervliegt soms omdat ik aan mijn kinderen denk. In wat voor een wereld zullen zij opgroeien? Zullen ze het redden? Hebben ze de vaardigheden om tegen de stroom in te zwemmen? Ik weet het niet. Ik kan het ook niet weten. Maar misschien is het slechts de eeuwenoude zorg van het doorgeven van deze aarde aan de volgende generatie. Het komt wel goed. Hoop ik.

En dan kom ik toch weer uit bij het beginpunt van alles: de mens. Ook al is een ander mens vaak noodzakelijk om hoop te hebben, moet er een beginpunt zijn van geloven. En dat blijkt voor mij toch elke keer weer de eigen, innerlijke strijd om de duisternis op afstand te houden. In de islam noemen we het *jihad*. Zeker, de jihad. Jihad betekent niet terrorisme, maar innerlijke strijd. Jihad staat voor de innerlijke strubbeling die elk mens ervaart, zal ervaren of heeft ervaren. Zonder jihad geen geloof, geen hoop en geen liefde. En die strijd vraagt om sterke soldaten. U en ik zijn die soldaten. Niet om de ander te bekeren tot de islam, maar om de demonen in onszelf te overwinnen, zodat we vrede kunnen stichten met anderen en tussen anderen.

Iemand vroeg een islamitische geleerde eens: 'Wie is de machtigste soldaat van God?' De geleerde antwoordde als volgt: 'Ik zag het ijzer en zei: het ijzer is de machtigste soldaat van God. Toen zag ik hoe het vuur het ijzer deed smelten en ik koos voor het vuur. Toen zag ik hoe het water het vuur bluste en ik koos voor het water. Toen zag ik hoe de wolken het water in zich droegen en ik koos voor de wolken. Toen zag ik hoe de wind de wolken stuurde naar elke windrichting die het wenste, en ik koos voor de wind. Toen zag ik hoe de standvastige bergen de wind trotseerden en ik koos voor de berg. Toen zag ik hoe de mens in staat was om zonder moeite de bergen te beklimmen en dus koos ik voor de mens. Toen zocht ik naar iets dat de mens kon overwinnen en ik observeerde dat het de slaap was, en ik koos voor de slaap als machtigste soldaat van God. Toen ik de mens een tijd gadesloeg, vond ik wat de slaap van mensen kon overwinnen, namelijk hun zorgen en angsten. Deze waren de machtige soldaten van God! Toen ontdekte ik de bron van die zorgen en angsten en die bron was het hart. Deze

was dus sterker dan alle andere! En toen zag ik dat het hart alleen tot rust gebracht kon worden door het gedenken van God. Ik besepte dat het gedenken van God de meest krachtige, meest machtige soldaat van God is.'

Nu heb ik dan toch een basis gevonden voor de hoop. En dat is het gedenken van God. Het is de sleutel naar de verborgen schatkamers van barmhartigheid en genade in ons hart. In elk van ons schuilt dat hart en elke hartslag danst op het ritme van Gods woord. Een eeuwige bron van hoop.